

14 Haziran 2012

Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı için Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde kurulan Alt Komisyon uluslararası ilkelere dayalı bir kurum oluşturulmasını sağlayacak adımları atamadı

Bir önceki çalışma döneminde TBMM Genel Kurulu'na getirilen ancak 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri nedeniyle kadük olan Türkiye İnsan Hakları Kurumu (TİHK) Kanunu Tasarısı Bakanlar Kurulu tarafından 5 Mart 2012 tarihinde yeniden TBMM Başkanlığı'na, 15 Mart 2012 tarihinde ise ilgili TBMM komisyonlarına sevk edilmiş idi.

Amacı gereği "bağımsız" olması koşulunu hiçbir şekilde sağlamadığı için eleştirilen Türkiye İnsan Hakları Kurumu (TİHK) Kanunu Tasarısı, ne yazık ki geçtiğimiz günlerde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından esas olarak kadük kalmış hali ile yasalaşması amacıyla yeniden TBMM Genel Kurulu'na sevk edildi.

Ulusal ve uluslararası insan hakları kuruluşları, konuyla ilgili akademisyenler, hukukçular ve hatta ilgili kamu birimlerinin temsilcileri tarafından yapılan onca eleştiri ve itiraza rağmen TİHK Kanunu Tasarısı'nın hiçbir değişiklik yapılmadan Hükümet tarafından tekrar TBMM'ye sevk edilmesi bizlerde büyük bir şaşkınlığa yol açtı.

Daha önceki öneri, tespit ve açıklamalarımızda da defalarca belirttiğimiz üzere,

- Tasarı Uluslararası kriterlere aykırı olarak katılımcılık, kapsayıcılık ve şeffaflık ilkeleri dikkate alınmaksızın hazırlanmıştır.
- Tasarıda birey/yurttaş merkezli olarak değil, devlet merkezli bir yaklaşım egemendir.
- Kanun tasarısı ile öngörülen TİHK, var olan diğer insan hakları kurumları gibi bir Hükümet kurumu olarak tasarlanmıştır.
- TİHK, diğer önceki tüm insan hakları kurumları gibi bir başkanlık mekanizması olarak tasarlanmıştır. Başkanın istememesi durumunda Kurumun çalışma imkânı neredeyse yoktur.
- Üyelerin atanması her hangi bir nitelik aranmaksızın Hükümetin inisiyatifindedir.
- Tasarıda kurum üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlığı, bilhassa da kurumun mali bağımsızlığı yeterince güvence altına alınmamaktadır. Kurumunun bağımsızlığını koruyabilmesi için kendi bütçesini kendisinin oluşturması, bütçenin önemli bir kısmının Meclis onayıyla genel bütçeden ayrılması gereklidir.

- Tasarıda personel yapı ve sayısının 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanuna tabi kılınmasının Kurumun bağımsızlığını olumsuz yönde etkileyecektir.
- Kurul üyelerinin çoğulculuğu ve katılımcılığı güvence altına alınmamıştır.

Önerilerimizin şu ana kadar dikkate alınmamasına karşın, insan hakları kurumları olarak, hep olumlu bir yaklaşım geliştirerek, her koşulda diyalogu ve işbirliğini korumaya çalıştık. Bu yaklaşımımızın bir ifadesi olarak yeni dönem TBMM'nin ilgili komisyonları ve hükümet nezdinde müzakere çabamızı samimiyetle sürdürdük. Bu kapsamda, 18 Nisan 2012 tarihinde TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde TİHK Kanunu Tasarısı'nı incelemek üzere oluşturulan Alt Komisyonun toplantısına katıldık. Bu toplantıya, TİHV, İHD, Mazlum Der, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, TOHAV, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, Diyarbakır ve İzmir baroları, Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi ve TODAİE olmak üzere toplam 12 kurum davet edilmişti. Toplantı da, TİHV, İHD, Mazlum Der, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından ortak hazırlanan dosya yazılı olarak Alt Komisyona iletildi. Diğer tüm kurumlarda bu dosyada yer alan görüşlere tümüyle katıldıklarını ve mevcut tasarının kabul edilemezliğini açıkça ifade ettiler. Ayrıca kurumların tamamı Paris İlkeleri'ne uygun yeni bir Kanun Tasarısı hazırlamak için birlikte çalışmaya hazır ve istekli olduklarını açık bir şekilde ifade ettiler. Buna karşın toplantıda yer alan Alt Komisyon üyeleri, kurumlar tarafından yapılan tüm eleştiri ve önerilere yönelik her hangi bir karşıt görüş belirtmemiştir.

Ve şimdi öğrenildi ki Alt Komisyon, TİHK Kanun Tasarısı üzerindeki çalışmalarını tamamlamış. Maalesef Alt Komisyon, Taslak'ta bizlerin görüş ve önerilerine hiçbir şekilde yer vermediği gibi özgün bir çalışma da yapmamış. Aksine bir önceki yasama döneminde Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan Taslağı aynen kopyalamış.

Alt Komisyonun gerçekleştirdiği bu denli basit bir "kopyalama" işlemi, bir yandan demokratik katılımcılığı, bilhassa da "Ulusal İnsan Hakları Kurumu"nun oluşturulması sırasında sivil topluma ait tüm sosyal güçlerin çoğulcu temsili ve katılımının sağlanmasını zorunlu gören Paris İlkeleri'ni içeriksizleştirerek tamamen şekli bir hale getirirken diğer yandan bizlerde eleştiri ve önerilerimizin adeta suya yazıldığı duygusuna yol açmaktadır. Açıkçası ulusal insan hakları kurumunun oluşturulması için harcadığımız bunca emeğimizi, zamanımızı hatta yıllarımızı harcama/çalma hakkını kendilerine vermediğimizi kamuoyu ile paylaşmak isteriz.

Sonuç olarak;

Bir kez daha paylaşmak isteriz ki, yasayla oluşturulmalarına karşın ulusal insan hakları kurumlarının diğer devlet kuruluşlarından ve siyasal iktidardan özerk olması Paris İlkeleri'nin özü ve ruhunu oluşturur. Çünkü ulusal insan hakları kurumlarının kurulması ihtiyacı basit bir çelişkiden doğmaktadır: Bu da "olası ihlalcinin aynı zamanda koruyucu olmasının mümkün olmadığı gerçeğidir". Evrensel bir gerçeklik olarak biliyoruz ki insan haklarının en büyük ihlalcisi devletler ve hükümetlerdir. Dolayısıyla ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumda mutlak surette yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmak zorundadır.

Oysa, hazırlanan kanun tasarısıyla, kurum üyelerinin çoğunluğunun Bakanlar Kurulu tarafından hiçbir kritere dayalı olmadan atandığı, tüm yetkilerin atanan kurum başkanına verildiği, hele de mutlak bağımsızlığı ayrıca güvence altına alınması gereken işkencenin

önlenmesine yönelik Ulusal Önleme Mekanizması işlevini de üstlenmesi öngörülen Türkiye İnsan Hakları Kurumu, hiçbir şekilde ihlalleri önleyen, hakları koruyan ve bağımsız niteliğe sahip bir kurum olmaz.

İnsanlık ailesinin ortak akli ve birikiminin ürünü olan evrensel standartlar çerçevesinde yapılan tüm eleştiri ve uyarılara rağmen mevcut Kanun Tasarısı'nda ısrarlı olunmasının oluşturulacak kurumun kendisinden beklenen amaçlarını gerçekleştirmesini imkânsız kılacağını düşünürüz.

Yukarıda tespit ettiğimiz sorunları ortadan kaldırarak uluslararası ilkelere dayalı ve örnek bir Ulusal İnsan Hakları Kurumu'nun hayata geçirilmesi için, hükümete sorumluluğunu hatırlatıyoruz. Ayrıca, TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nu, Genel Kurul'u ve muhalefet partilerini üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye davet ediyoruz.

Hak temelli çalışan sivil ve demokratik toplum örgütlerinin birlikteliği ile gerçekten amaca uygun, bağımsız ve etkin bir "Ulusal İnsan Hakları Kurumu" oluşturulması için ülke sahinde her türlü çaba içerisinde olacağımızı kamuoyu ile paylaşıyoruz.

Helsinki Yurttaşlar Derneği,
İnsan Hakları Derneği,
İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği,
Türkiye İnsan Hakları Vakfı
ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi